

oldalt. A keresést itt fekete háromszög könnyíti, s a cikk ugyanolyan sorszámú mezőn kezdődik, mint a mikrofilmlapon.

Kiadói szempontból van még néhány megoldandó probléma (pl. az utalások rendszere), de mikrofilmtechnikai szempontból az eljárás megfelelőnek tekinthető.

A kéziratok a *Blackwells* leányvállalatához (Micro-media) kerülnek. Az alapnegatív 98 képmegoldós elrendezésű. Minden negatívról 2000 példány, archív minőségű, ezüsthalogénid másolat készül. Ez a folyamat négy hetet vesz igénybe.

A folyóirat közreadói úgy vélik, hogy a jövőben visszatérhetnek eredeti elképzelésükhöz, de ezzel várni kell, amíg az előfizetők hajlandók végleg elfogadni a mikrofilmlap-változatot.

A másik érdekes mikrokiadás az ACS **Customized Article Service** elnevezésű szolgáltatása. Ez személyre szabott mikrofilmes folyóiratnak tekinthető. Jelenleg a környezetügyi és az orvosi kémiai területen publikálják, de hamarosan kiegészül a biokémiával.

A szolgáltatás első része: előfizetés valamelyik alapvető folyóiraatra (*Environmental Science and Technology*, vagy *Journal of Medical Chemistry*), amely a szóba jövő cikkek jelentős részét tartalmazza. A második rész az ACS *Single Article Announcement* (2. ábra), amely havonta kétszer közli az ACS folyóiratainak tartalomjegyzékét, s amelynek alapján az olvasó ellenőrizheti: nem maradt-e ki címe szerint lényegesnek tűnő cikk a szolgáltatásból. Azonban az esetek 80%-ában a szolgáltatás harmadik részét képező mikrofilmlapok a témába vágó minden cikket tartalmaznak. A mikrofilmlapokon a cikkeket a nyomtatott füzetkében alkalmazott kóddal szabad szemmel olvashatóan azonosíthatják.

A *Customized Article Service* megindítása előtt az ACS több felmérést végzett, illetve kísérleti programot

bonyolított le. Ennek során a megkérdezetteknek közel fele hajlott arra, hogy elfogadja szabad szemmel olvasható másolat helyett a mikrofilmlapot. Az is kiderült, hogy az ACS nem engedheti meg magának a két forma közötti választást, ugyanis a folyóiratkiadás költségei, a méretazonos másolatok készítésének időigénye és a postaköltségek ezt a változatot elviselhetetlenül drágává tették volna. Előfizetéses formában csak a mikrofilmlapkiadás bizonyult lehetségesnek.

Vizsgálták azt is, mennyire érzékenyek az olvasók a szolgáltatás árára. Minthogy a méretazonos másolat szolgáltatása 2,5–5-ször annyiba került volna, mint a mikrofilmes másolaté, 75–95%-ban olyan választ kaptak, amely a mikrofilmlapot részesítette előnyben. Vizsgálták a mikrofilmlap olvasókészülékek hozzáférhetőségét is. Az előfizetők harmadának e téren nincs problémája, további 50% – ha kissé kényelmetlenül is – hozzáfér olvasóberendezéshez. Csupán 15% jelezte, hogy ilyen berendezés nem áll rendelkezésre. Ugyanakkor az előfizetni szándékozókban több mint a fele utalt arra, hogy hajlandó volna mikrofilmolvasó berendezést vásárolni.

A bemutatott két esetben a mikrofilmtechnika jelentősen javítja a kiadó munkáját. Az elfogadást illetően eltérő álláspontokkal találkoztak, ezek azonban nem annyira a mikrofilmre, mint inkább az előfizetők igényeire, ismereteire s a rendelkezésükre álló választékra vonatkoznak.

[LAFLIN, M. A.: *New developments in micrographics: professional society publishing programs = Journal of Micrographics*, 12. köt. 1. sz. 1978. p. 59–62.]

(Sárdy Péter)

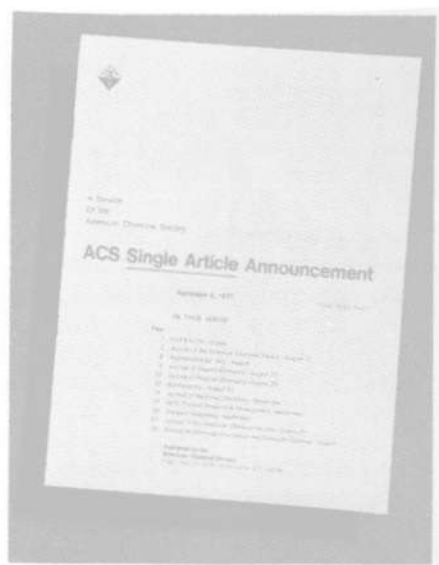

A mikrofilm használatának bevezetése kis szakkönyvtárakba

Egy kis szakkönyvtár vezetője is sokféleképpen meggyőzheti a fenntartó intézmény vezetőségét a mikrofilmes rendszer kialakításának szükségességéről.

A vállalati szakkönyvtárak támogatása a vállalat speciális céljaitól és a vezetők véleményétől függ. Ha a szakkönyvtár önálló költségvetéssel dolgozik, gyakran a könyvtáros dönthet egyes dokumentumok mikrofilmen történő beszerzéséről és tárolásáról, vagy más információkezelő rendszerek bevezetéséről anélkül, hogy a vezetőség véleményét ki kellene kérnie.

Sok szakkönyvtár költségvetése azonban csak része egy nagyobb szervezeti egység költségvetésének. Ha a szakkönyvtáros ilyen esetben úgy véli, hogy a könyvtár szolgáltatásai javíthatók mikrofilmes rendszer bevezeté-

2. ábra ACS Single Article Announcement

sével, fontos, hogy ismerje a vezetőségnek a könyvtárral, illetve a mikrofilmmel kapcsolatos álláspontját. Figyelembe kell vennie a gazdasági lehetőségeket és azt is, mennyire ismeri a vezetőség a mikrofilmek alkalmazási lehetőségeit.

Kapcsolatok a vezetőséggel

A vezetőség és a könyvtár kapcsolatait jelentősen befolyásolja a *könyvtár tevékenysége*: a piaci és gazdasági információkat nyújtó szakkönyvtárak gyakran a vállalati vezetés legfelső szintjeivel is kapcsolatban állnak. A tudományos és műszaki információkat nyújtó, kutatási részlegeket kiszolgáló könyvtár viszont a vezetőségtől rendszerint helyileg is távol van, s a vele való kapcsolatai is hiányosak. Ilyen esetben a könyvtárosnak a vezetés két szintjét is meg kell győznie. Ehhez viszont fel kell azt is mérnie: milyen mértékben ismeretes a javasolt új rendszer, ebben az esetben a mikrofilm.

Ha más vállalati részlegek (pl. számlázás, raktárak) már alkalmazzák a mikrofilmet, könnyebb a vezetőséget meggyőzni. Ha azonban a könyvtár akarja elsőként alkalmazni a mikrofilmet, szinte bizonyos, hogy szkepticizmusra talál a könyvtáros.

Csökkenti a szkepticizmust vagy az ellenállást, ha a könyvtáros hasonló méretű vagy profilú vállalatokra hivatkozhat, amelyek már alkalmazzák a mikrofilmet.

Akár várható ellenállás a vezetőség részéről, akár nem, a könyvtárosnak a vezetés számára könnyen érthető nyelven, megfelelő formában és logikával kell elkészítenie javaslatát.

Az előterjesztés legyen tömör és határozott. Bizonytalanság a ráfordítások vagy az előnyök tekintetében a javaslat elvetéséhez vezethet. A forma természetesen igazodjék a vállalati belső előírásokhoz, s bőségesen tartalmazhat ábrákat, táblázatokat. Ábrákon mutatható be a könyvtárhasználat várható emelkedése, az állománygyarapítás költségeinek változása, a folyóiratok iránti igények alakulása. Irodalmi hivatkozások megerősíthetik, hogy a könyvtáros alaposan vizsgálta a mikrofilmes rendszer bevezetésének következményeit.

Gazdaságosság

Lényeges kérdés a gazdaságosság. Minden vezető elvárja, hogy részletes elemzést kapjon a ráfordításokról és előnyökről. A költségek elemzése során az alábbi költségelemekről mindenképp szólni kell:

A dokumentumokkal kapcsolatos költségek. A könyvtáros döntse el, milyen dokumentumtípusokat kíván mikrofilmmel helyettesíteni. Hasonlítsa össze a beszerzési, tárolási, pótlási költségeket. Mennyibe kerülnek a primer anyagok? Könnyen és olcsón pótolhatók-e? Pótolhatatlanok? A körözött dokumentumok visszakerülnek-e a könyvtárba stb.?

Kutatási érték. A dokumentumok értékét pénzben nehéz kifejezni, mert azokat még a konkrét igények bejelentése előtt kell kiválasztani, s úgy tárolni, hogy keresésük egyszerű és gyors legyen. Nyilvánvaló annak a dokumentumnak az értéke, amely 1 óra kutatási ráfordítás megtakarítását teszi lehetővé. Van-e a mikrofilmezésre kiválasztott dokumentumoknak ilyen potenciális értékük? Milyen gyakran hivatkoznak ezekre a dokumentumokra, vagy igényelnek-e belőlük információkat? Egy vagy több éves használatelemzésből nyerhető-e hasznos alapadatok az elbíráláshoz?

Hozzáférési költségek. Mennyi időt töltenek a könyvtár dolgozói azzal, hogy dokumentumokat külső forrásokból szereznek be? Ha a primer dokumentum megvan a könyvtárban, gyorsabban és olcsóbban szolgáltatható-e? Mekkora a tárolási költségek? Feltételezve a könyvtár növekedését, milyen költséggel jár a tárolási lehetőségek bővítése? Van-e elegendő raktártér az újabb dokumentumok számára? Vannak-e olyan érzékeny természetű dokumentumok, amelyek megbízhatóbban tárolhatók mikrofilmen?

A felmerülő ráfordításokat ellensúlyozhatják a könyvtár és a használók számára jelentkező előnyök: retrospektív dokumentumszolgáltatás növelése, a gyűjtemény tartalmi kiterjesztése, a megnövekedett újdonságértékesítési lehetőségek stb.

Lehet arra is utalni, hogy a könyvtárat közvetlenül nem használók számára milyen előnyök várhatók. Ha mikrofilmes rendszer más szervezeti egységeknél is alkalmazható, a könyvtár pozíciója javul. A szabadalmi nyilvántartások, pénzügyi nyilvántartások ugyancsak alkalmasak mikrofilmezésre; s jelentős megtakarítás érhető el, ha a szükséges berendezések a könyvtárban már működnek. A könyvtáros jelöljön meg más egységeket is, amelyeknek dokumentumtárolási és keresési problémái ugyancsak jobban megoldhatók mikrofilmmel.

/BRANT, M. H.: *Selling microforms to management = Special Libraries*, 69. köt. 8. sz. 1978. p. 308–310./

(Sárdy Péter)